

УДК 94(477.83/.86):94(100):271

Яцків О. Я.,
аспірантка кафедри всесвітньої історії, Інститут історії, політології і міжнародних відносин, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника» (Україна, Івано-Франківськ), oksana.yatskiv12@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ОСЕРЕДКІВ, ПОШИРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗГРОМАДЖЕННЯ СЕСТЕР СВЯТОГО ФЕЛІКСА З КАНТАЛІСІО НА ТЕРЕНАХ ГАЛИЧИНИ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Проаналізовано історію виникнення та поширення жіночого римо-католицького чернечого ордену на теренах Галичини у кінці ХІХ ст. Досліджено формування Згромадження сестер святого Фелікса з Канталісіо. У статті на основі аналізу джерел зроблено спробу охарактеризувати умови і способи формування осередків феліціанок на теренах Галичини. Здійснено аналіз освітньої та благодійної діяльності черниць Згромадження сестер святого Фелікса з Канталісіо. Основна мета для сестер полягала у догляді за хворими, навчанні дітей, утриманні інтернатів.

Ключові слова: монастир, черниці, феліціанки, благодійність, згромадження.

Чернецтво завжди відіграло важливу роль у зміцненні католицької церковної організації. Жінки також прагнули до реалізації ідеалу праведного життя. Тому в другій половині ХІХ ст. жіночі католицькі чернечі ордени і згромадження на теренах Галичини почали активніше розвиватися і поширювати свою діяльність. Саме тоді виникло багато нових жіночих спільнот. У даній статті ми розглянемо історію виникнення та поширення одного з відгалужень жіночої чернечої гілки францисканства, а саме Згромадження сестер святого Фелікса з Канталісіо.

Римо-католицька церква значно вільніше діяла у Галичині, яка з кінця ХVІІІ ст. перебувала у складі Австрійської (з 1867 р. – Австро-Угорської) монархії. Львів починаючи з ХІV ст. був центром митрополії Римо-католицької церкви в Галичині, адже у 1359 році тут було засновано Львівську архідієцезію. Навіть після антикатолицької та антипапської політики Габсбургів в епоху Просвітництва, католицьке чернецтво на теренах Галичини залишалось досить численним. На українських землях Галицького коронного краю, тобто у т.зв. Східній Галичині, римо-католицьке чернецтво значно переважало чисельністю греко-католицьке. Станом на 1911 р. тільки у Львівській архідієцезії (без урахування Буковини) діяло 15 чоловічих орденів і 21 жіночий.

Саме в цей період на польських землях виникло 42 жіночі згромадження і 14 прибуло з-за кордону. З ініціативи польських черниць за межами Польщі виникло 6 жіночих згромаджень, які згодом оселились на теренах Галичини. В той же час на терени Польщі прибуло 8 жіночих згромаджень з Західної Європи. Завдяки виникненню нових згромаджень протягом 1860–1905 рр. кількість черниць зросла майже вдвічі [3, s. 165].

Метою даною статті є комплексний аналіз історії виникнення, поширення та діяльності Згромадження сестер феліціанок на теренах Галичини наприкінці ХІХ ст. як невід'ємної складової поширення францисканства в цілому. Що стосується історіографії проблеми, то діяльність жіночих орденів римо-католицької церкви на теренах Галичини залишається актуальною та малодослідженою темою для вітчизняних науковців. Ця тематика ще не набула достатнього наукового вивчення і розглядається дослідниками в контексті історії Римо-

католицької церкви в Галичині. Цінні відомості про жіночі ордени містять праці польських дослідників.

Згромадження Сестер святого Фелікса з Канталісіо Третього Регулярного Ордену святого Франциска Серафітського (латинська назва *Congregatio Sororum Sancti Felicis de Cantalice III Ordinis Regularis Sancti Francisci Seraphici (CSSF)*) постало у Варшаві з ініціативи Софії Трушковської та допомоги її сестри Клотильди. Софія і Клотильда були терціарками та входили до Згромадження дочок милосердя святого Вікентія де Поля [16, s. 4].

Найважливішою діяльністю жіночих чернечих згромаджень були справи милосердя. Черниці поєднували молитву з апостольською діяльністю. Допомогали в будівництві каплиць, костелів, підтримували в них чистоту і порядок. На той час була досить великою суспільна потреба у праці черниць. Монахині працювали у шпиталях, служили бідним дітям і молоді. Місцева влада ж взагалі не допомагала. Кожна спільнота мала свої функції та завдання. Зокрема благодійністю займалися йосифітки, альбертинки, серафітки, бенедиктинки, облатки. Натомість виховну діяльність з особливою віддачею проводили феліціанки, домініканки, серцанки [12, s. 131].

Софія Трушковська з юних років не могла залишатись осторонь покинутих і бідних дітей. Разом зі своєю кузиною Клотильдою вони організували для них притулок. Таким чином, сестри намагалися допомогти дітям, які потребували допомоги та опіки. Софія намагалась взяти участь у християнському вихованні дітей, позбавлених батьківської любові. Матеріально заклад утримувався за кошти родини Трушковської. Софія старалась не тільки забезпечити дітей та старших людей житлом та їжею, а й морально підтримати їх [15, s. 122].

Заклад отримав назву «Інститут панни Трушковської», багато людей цікавилось діяльністю закладу та здійснювали пожертви на його утримання. З часом чисельність людей у закладі поступово збільшувалася [17, s. 17].

Історичною датою заснування Згромадження прийнято вважати 21 листопада 1855 року. В цей день Гонорат Козьмінський освятив притулок Софії Трушковської. В той же день Софія і Клотильда склали обітницю перед образом Ченстоховської Божої Матері – присвятити себе Богу та служінню ближнім, згідно волі Її Сина [8, s. 9].

Під впливом отця Гонората, Софія і Клотильда покинули рідні домівки та вступили в ряди Третього Ордену святого Франциска при костелі Отців Капуцинів, в якому прийняли нові імена: Софія – сестра Марія Ангела, Клотильда – сестра Марія Вероніка [11, s. 8].

Провінціал польської провінції капуцинів отець Беніамін Шиманський був проінформований про справи Марії Ангели, тому взяв під опіку терціарок і справу, яку вони робили. Також він призначив їм настоятельку, впливову Михайлину Ребіндер. 16 квітня 1856 року о. Беніамін призначив капуцина, отця Гонората (Вацлава) Козьмінського, OFMCar, духовним наставником Згромадження Сестер Феліціанок. Вони спільно виробили новий тип Згромадження [17, s. 18].

Феліціанки перейняли напрям апостольської діяльності від Сестер милосердя святого Вікентія де Поля, а францисканську духовність від Ордену Капуцинів. Сестри Згромадження святого Фелікса з Канталісіо поєднували покутне життя у молитві та апостольську діяльність [18, s. 74].

Отець Беніамін видав розпорядження, щоб 10 квітня 1857 року у Страсну п'ятницю перші десять терціарок одягли чернечий габіт, який монашки отримали з рук Гонората Козьмінського. Того ж самого дня до їхньої малої каплички прийшов архієпископ Антоній Фіялковський, запрошений о.Беніаміном, щоб надати Згромадженню своє благословення [7, s. 20].

Від 10 квітня 1857 року Згромадження Сестер Феліціанок діяло на дієцезіальному праві, за усною згодою архієпископа Варшавського Антонія Фіялковського. У 1858 році феліціанки були прийняті до Ордену капуцинів. У 1860 році відбувся поділ Згромадження на дві гілки: контемплятивні монастирі та чинні сестри. У 1865 році після ліквідації монастирів у Королівстві Польському, черниці вирішили перенести свою діяльність до Галичини, де були більш сприятливі та безпечні умови для поширення і закладення нових осередків. Черниці Згромадження сестер святого Фелікса з Канталісйо дотримувались францисканських обітниць та належали до Третього регулярного ордену святого Франциска [13, s. 32].

1 червня 1874 року папа Пій IX видав схвальний декрет, який затвердив тодішній спосіб життя сестер, це був перший офіційний документ Згромадження. Остаточно конгрегація була затверджена 19 липня 1899 року папою Левом XIII. Одночасно з затвердженням орден отримав тимчасову конституцію (на сім років). Протягом 30 років Конституція Згромадження опрацьовувалась і неодноразово піддавалась змінам зі сторони отця Гонората. Остаточний варіант конституції був затверджений папою Пієм X 22 березня 1907 року [18, s. 75].

Життя сестер феліціанок було натхненне харизмою засновниці, блаженної Марії Ангели Трушковської. Сама черниця була захоплена ідеалами святого Франциска з Асичу, вона втілювала їх у власному житті і так постановила робити своїм духовним дочкам. Протягом 1860–1869 рр. настоятелькою Згромадження була блаженна Ангела [7, s. 24].

Все життя Марії Ангели було віддзеркаленням турботи про спасіння кожної людини. Вона вже з дитинства віддавала перевагу молитві та турботі про нужденних, щоденно проводила адорацію перед Пресвятими Дарами [6, s. 14].

Характерні ознаки духовності згромадження: особливий культ Пресвятої Євхаристії, молитва до Непорочного Серця Марії. Перша ознака особливо проявлялася у цілодобовому виставленні Пресвятих Дарів у костелі, або у каплиці рідного дому кожної провінції Згромадження; друга у присвяченні цілої спільноти Непорочному Серцю Марії, практикованому з 1864 року, та в прийнятті кожною сестрою з 1862 року імені «Марія». Девіз Згромадження: «Все через Серце Марії, во славу Пресвятих Дарів Ісуса Христа» [16, s. 13].

Першою назвою Згромадження, яку сестри самі обрали була – «Дочки Непорочного Серця Марії». Згадки про неї можна знайти у «Щоденнику Згромадження сестер святого Фелікса з Канталісйо», який був виданий у Кракові у 1909 році, і в гаслі Згромадження [11, s. 17].

У народі сестер називали «феліціанками». Так їх популярно називали мешканці Варшави, які часто бачили сестер, коли вони молилися з дітьми у столичному костелі капуцинів перед вітарем, що славився милостями святого Фелікса, патрона дітей. Тому й сестер почали називати

«феліціанками». З тих пір святой Фелікс з Канталісйо став патроном згромадження [8, s. 35].

Основною метою згромадження була благодійна діяльність: сестри займалися вихованням і навчанням дітей в загальних школах, вчительських семінаріях, гімназіях, садках, сиротинцях, інтернатах, проводили катехізацію дітей і молоді, відкривали швейні курси та заклади для перестарілих, паралізованих людей, також доглядали за хворими і бідними у місцях їхнього проживання. Згромадження сестер феліціанок прославляло безмежну любов до Бога, що виявлялася в повній слухняності Його волі, через жертвну службу нужденним і турботу про спасіння всіх людей. Черниці служили дітям, старшим людям, покинутим, самотнім, важкохворим і сім'ям, які потребували допомоги [15, s. 126].

Згромадження зростало і поступово поширювало свою діяльність на терени Галичини. Завдяки старанням єпископа Антонія Галецького австрійські власті 1 вересня 1865 року надали згромадженню офіційний дозвіл на осілість у Галичині. У Кракові сестри працювали починаючи з 1861 року [1, арк. 15].

Після отримання офіційного дозволу на осілість, згромадження почало активно поширювати свою діяльність на терени Галичини. Протягом восьми років 1865–1873 рр. феліціанки заклали 12 домів у всіх частинах Галичини: у Кракові – три доми, Львів – 2 доми (1866 р.), і по одному у Велічці (1867 р.), Белзі (1867 р.), Сокалі (1868 р.), Тарнові (1869 р.), Перемишлі (1870 р.), Козлові (1870 р.), Жолкві (1873 р.) [9, s. 7].

Шематизм Львівської католицької архієпископії за 1905 р. подає відомості про осередки феліціанок також у Збаражі, Снятині. Станом на 1905 рік було 119 черниць на теренах Львівської архієпископії [4, p. 235].

Про швидке поширення діяльності Згромадження у Галичині свідчить поділ Згромадження у 1910 році на дві провінції – львівську і краківську. У Львівській провінції Пресвятої Діви Марії Ченстоховської було 122 черниці та 17 осередків (станом на 1910 рік), які опікувалися 7 школами, 18 дитсадками, 4 виховними закладами, і 2 інтернатами. У Краківській провінції Найчистішого Серця Марії з центральним (рідним) домом у Кракові було 246 черниць та 29 домів Згромадження (станом на 1910 рік). Черниці опікувалися 7 народними школами, 18 садочками, 1 заводською школою, 8 виховними закладами, інтернатом і закладом для старших жінок у Кракові [3, s. 171].

Згідно з архівними даними, станом на січень 1910 року загальна кількість домів феліціанок на теренах Галичини становила 41, а черниць у них – 416 [1, арк. 31]. Намісник Галичини Агенор Голуховський сприяв поширенню чернечих орденів і створенню їхніх осередків на теренах Галичини. Сестри зосереджувались не лише у монастирях, вони працювали у школах, дитсадках, лікарнях. Саме з його ініціативи 1866 році у Львові було відкрито два притулки для маленьких дітей. Опікуватися притулком запросили феліціанок. Були ті притулки маленькими і тісними, без капличок. Але мали великі сади і багато місця на вулиці, де діти мали змогу бавитися [9, s. 5].

У 1867 році сестри отримали запрошення від притулку для сиріт імені святої Софії у Станіславові. З того часу феліціанки взяли заклад під свою опіку і керівництво. Притулок у Станіславові розвивався повільно, але стабільно. Сестри відкрили в ньому школу для дітей, яку

було сформовано з господарської будівлі. До цієї школи було записано 95 дітей, а 75–80 навчалось. Школа була народною (людовою) чотирикласною. Також сестри навчали дівчаток шити і вишивати [9, s. 40].

У 1867 році феліціанки прибули також до Белзу, починаючи з 15 червня 1867 року вони почали керувати жіночою школою, яка до того часу підпорядковувалась світській владі. Окрім школи сестри опікувалися костелом, прибирали в ньому та підтримували порядок [9, s. 51].

Також феліціанки були запрошені з ініціативи намісника Галичини Голуховського у 1868 році до міста Сокаль. Займалися вони жіночою школою, яка до того часу була об'єднана з чоловічою. Поділ школи на чоловічу і жіночу у Сокалі відбувся завдяки благодійності Клари Маєвської. Вона пожертвувала свій будинок на вулиці Львівській з садом на потреби громади міста Сокаль. Будинок був пожертвований з умовою його використання в благодійних цілях. Спершу в будинку було закладено притулок для малих дітей, а згодом трикласна школа для дівчат під керівництвом феліціанок [7, s. 45].

Ще у 1861 році княжна Ізабелла Сангушко, яка опікувалася притулком для сиріт у Тарнові, довідавшись про нове згромадження, звернулася до настоятельки сестри Августини у Кракові з проханням, щоб феліціанки почали опікуватися закладом у Тарнові. Однак відповідь від сестер довго не надходила. У 1869 році нова настоятелька Згромадження позитивно відповіла на численні звернення з Тарнова. Згідно її розпорядження до міста прибули три черниці. Коли черниці прибули у місто, у закладі було 25 дівчат, з них 12 – сироти [5, s. 233].

Починаючи з 1869 року феліціанки сформували свій осередок у Стрижові. Владислав Скрижинський, власник міста Стрижова, звернувся до настоятельки згромадження у Кракові з проханням відправити декількох дівчат для допомоги при відкритті двокласної жіночої школи у місті. Уже в 1869 році до школи на навчання записалося 100 дівчат [9, s. 179].

У Козлові, що за п'ять кілометрів від Львова, у 1869 році благодійники Келановські заснували школу та запросили вчителювати феліціанок. У будні дні школа була переповнена дітьми. Тут навчалися і старші хлопці, а до восьмої години вечора проводилась катехізація дітей і молоді, де їх вчили писати, читати, співати та найпотрібніших речей. Потім замість хлопців приходили дівчатка, яких навчали читати і співати. Окрім цього сестри турбувалися про хворих, яких відвідували по домах [10, s. 16].

У тому ж таки 1869 році феліціанок запросили до школи у село Гжималів. Дім призначений для сестер був дуже малим і віддаленим від костелу. Капличку в домі сестри не могли поставити через брак місця. З Гжималова феліціанки переїхали до Львова, де осіли в трьох домах заснованих у 1865–1866 рр. У домі святого Антонія на Рурах (вулиця Костя Левицького) був дитячий садок для дітей робітників. У дитсадку матері залишали своїх дво- і трирічних діток на цілий день. Черниці їх бавили, годували з маленьких ложечок, вкладали спати і заспокоювали. Старші дітки віком до шести років, як у звичайному садку бавилися, навчалися та співали [17, s. 27].

У 1869 році Ядвіга Сапежна звернулася від імені Згромадження сестер милосердя святого Вікентія де Поля до настоятельки Згромадження сестер феліціанок з проханням, щоб сестри опікувалися закладом для дітей.

Сестри мали прибути до Перемишля відразу, як тільки заклад належно підготують. Коли підготовчі роботи закінчилися, 22 травня 1870 року до Перемишля приїхали чотири феліціанки. Заклад набрав популярності серед дітей, з часом будівля не вмшувала всіх бажаючих. Веліся розмови про будівництво нового дому згромадження в Перемишлі. 26 червня 1876 року було закладено та освячено наріжний камінь під будівництво нового дому конгрегації. На церемонію освячення наріжного каменю приїхала з Кракова засновниця згромадження блаженна Марія Ангела [9, s. 211].

15 жовтня 1878 року було освячено новий дім і названо в честь святої Ядвіги. Влітку у закладі сестер перебувало приблизно 100 дітей, а взимку близько 50–70. Діяльність черниць не обмежувалася лише закладом для дітей, вони також піклувалися про бідних і хворих людей [5, s. 235].

Сестри феліціанки присвячували себе турботі про нужденних. У Кракові феліціанки організували безплатну студентську їдальню. Вона була відкрита у 1872 році. Саме в тому році кілька бідних студентів просило милостиню біля воріт монастиря феліціанок. Сестри почали підготовувати бідних студентів, для яких гарячий суп з монастирської кухні був єдиною доступною їжею. Кількість бідних студентів, які харчувалися у безплатній їдальні феліціанок почала швидко зростати. Спочатку їх було четверо, згодом сто, двісті, а в кінці їх стало понад триста. Маленька кімната при костелі не вмшувала таку велику кількість людей. Тому для безплатної студентської їдальні Згромадження сестер феліціанок було облаштовано окремих будинок [9, s. 229].

У Жовкву феліціанки також були запрошені для роботи з дітьми у школі. У 1873 році настоятелька згромадження Магдалена Боровська отримала листа від жовківського священника з проханням прислати черниць у школу [14, s. 165]. Спочатку школа була двокласною, але згодом перетворена на трикласну. Окрім дітей католицького віросповідання, до школи ходили також єврейські діти, батьки яких робили пожертви на користь школи. У 1879 році школу було перетворено на чотирикласну [2, арк. 21].

З ініціативи намісника Галичини Агенора Голуховського було відкрито заклад для дітей імені святої Єлизавети у Величці. У 1873 році він видав розпорядження, щоб для дітей гірників був відкритий притулок з великим садом, яким мали опікуватися феліціанки. Сестри прибули до закладу 13 червня 1874 року. Спочатку у закладі перебувало шістьдесят дітей, які походили з найбідніших сімей у місті. Згодом їхня кількість зросла до 80, а ще пізніше до 100 [7, s. 48].

Таким чином, діяльність жіночих чернечих орденів на теренах Галичини є невід'ємною частиною історії Римокатолицької церкви та її інститутів. Черниці старалися зберегти гармонію через молитву та апостольську працю. Найважливішою діяльністю феліціанок були справи милосердя. Вони допомагали в будівництві каплиць, костелів, підтримували в них чистоту і порядок. На той час була досить великою суспільна потреба у праці черниць. Монахині працювали у шпиталях, служили бідним дітям і молоді. Феліціанки проводили виховну діяльність з особливою віддачею. Черниці Згромадження святого Фелікса з Канталією швидко поширили свої осередки на теренах Галичини. Кількість черниць також

зростала, станом на 1905 рік на теренах Галичини було 368 феліціанок, а в 1910 р. їх налічувалось 416. Подальшого наукового вивчення потребує внутрішня структура та організація згромадження, його соціальна характеристика та суспільна роль.

Список використаних джерел

1. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф.146. – Оп.70. – Спр.221 // Central'nyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrainy, m. L'viv. – F.146. – Op.70. – Spr.221.
2. Там само. – Оп.84. – Спр.3301 // Tam samo. – Op.84. – Spr.3301.
3. Bar J. Ruch religijny kobiet w XIX wieku na ziemiach polskich / J. Bar, OFMConv. – Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1967. – 177 s.
4. Catalogus universi venerabilis cleri saecularis et regularis Archidiecesis Leopoliensis rit. lat. pro. Anno Domini MCMV. – Leopoli, 1905. – P.233–236.
5. Czajeczka B. Szkoły klasztorne żeńskie w Galicji w latach 1867–1914 rr. / B. Czajeczka // Nasza Przeszłość. – Kraków, 1984. – T.61. – S.233–299.
6. Dmowska B. Matka Maria Angela Truszkowska, Założycielka Zgromadzenia Sióstr Felicjanek (1825–1899) / B. Dmowska. – Buffalo, NY, 1949. – S.14.
7. Frankowska E. Matka Angela Truszkowska założycielka felicjanek / E. Frankowska, CSSF. – Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1986. – 75 s.
8. Historia Zgromadzenia SS. Felicjanek: na podstawie rękopisów. – Cz.1. – Kraków, 1924. – 366 s.
9. Historia Zgromadzenia SS. Felicjanek: na podstawie rękopisów. – Cz.2. – Kraków, 1929. – 284 s.
10. Jasiński W. Wychowanie w czystości Nakład sióstr Felicjanek / W. Jasiński. – Plymouth, Michigan, 1944. – 20 s.
11. Lenart M. Prowincja krakowska Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny Zgromadzenia Sióstr Felicjanek / M. Lenart, CSSF. – T.II. – Cz.1. – Leksykon domów (1861–1981). – Kraków, 1999. – S.1–21.
12. Łoziński B. Nasi księża, nasi zakonnicy, nasze siostry / B. Łoziński. – Wrocław: Wydawnictwo Duszpasterstwa Rolników, 1999. – 251 s.
13. Marecki J. Zakony żeńskie w Polsce: instytuty życia konsekrowanego, instytuty i zgromadzenia zakonne, instytuty świeckie, wspólnoty życia apostołskie / J. Marecki. – Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych «Universitas», 1997. – 130 s.
14. Petrus J. Kościół P. W. Najświętszego Serca Pana Jezusa i dom zakonny SS. Felicjanek (CSSF) / J. Petrus // Kościoły i klasztory Żółki. – Kraków, 1994. – T.2. – S.165–168.
15. Pirożyński M. Zakony żeńskie w Polsce / M. Pirożyński. – Lublin: Uniwersytet. Towarzystwo Wiedzy Chrześcijańskiej, 1935. – 250 s.
16. Skarby krakowskich klasztorów. Zbiory sióstr Felicjanek: 150 rocznica założenia zgromadzenia. – Kraków, 2005. – 59 s.
17. Siostra Maria Cyryla. Truszkowska Zofia Matka Maria Angela Fundatorka Zgromadzenia Sióstr Felicjanek / Siostra Maria Cyryla, fel. – Felicjana: Buffalo, N.Y., 1948. – 32 s.
18. Zakony św. Franciszka w Polsce w latach 1772–1970. Zgromadzenia męskie i żeńskie oraz klasztory klauzурowe / Praca zbiorowa red. O.Joachim Roman Bar, OFMConv. – Warszawa: Akademia teologii katolickiej, 1978. – Cz.1. – 258 s.

Yatskiv O. Ya., post-graduate student in the Department of World History, the Institute of History, Political Science and International Relations, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ukraine, Ivano-Frankivsk), oksana.yatskiv12@gmail.com

Formation, distribution and activities of the Congregation of Sisters of St. Felix Cantalice in Galicia in the late XIX – early XX centuries

The article analyzes the history of formation and amplification of the Congregation of Sisters of Saint Felix of Cantalice in Galicia in the second half of the XIX – early XX century. The conditions and the ways of the formation of the nunneries in Galicia are investigated. An attempt has been made to analyze the main spheres of educational and charitable activity of Felician Sisters. The main activity of nuns was to care for the sick, teaching children and dependents boarding.

Keywords: monastery, nuns, charitable activity, congregation, Felician Sisters.

Яцків О. Я., аспірантка кафедри всесвітньої історії, Інститут історії, політології та міжнародних відносин, ГВУЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника» (Україна, Івано-Франківськ), oksana.yatskiv12@gmail.com

Формирование, распространение и деятельность Конгрегации сестёр святого Феликса Канталисского на территории Галиции в конце XIX – начале XX вв.

Проанализирована история возникновения и распространения католического женского ордена на землях Галиции в конце XIX вв. Исследована особенность формирования Конгрегации сестёр святого Феликса Канталисского. На основе анализа источников предпринята попытка охарактеризовать условия и способы формирования монастырей Конгрегации сестёр фелицианок на территории Галиции. Осуществлен анализ образовательной и благотворительной деятельности Конгрегации сестёр святого Феликса Канталисского. Основная цель для монахинь заключалась в уходе за больными, обучении детей, содержании интернатов.

Ключевые слова: монастырь, монахини, фелицианки, благотворительность, конгрегация.

***

УДК 631(091)(477.53)

Іванченко Л. А.,
науковий співробітник, Національна наукова
сільськогосподарська бібліотека НААН
(Україна, Київ), ivanch2008@gmail.com

НАУКОВИЙ ДОРОБОК П. М. ДУБРОВСЬКОГО В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Методом порівняльно-історичного аналізу висвітлено науково-дослідний доробок Павла Михайловича Дубровського (1857–1916) – першого Полтавського губернського агронома, громадського діяча і піонера багатьох сільськогосподарських напрямків, засновника низки сільськогосподарських шкіл, фахової періодики, перекладача і редактора сільськогосподарських видань. Багатогранність творчості М. П. Дубровського в сільськогосподарській сфері, стратегія і загалом діяльність Полтавського товариства сільського господарства дозволила вивести цю галузь до 1914 р. на прибутковий рівень. Дослідницькі праці П. М. Дубровського в різних сферах сільського господарства не втратили своєї актуальності й сьогодні, а широкий спектр діяльності на ниві просвітництва зі стійким національним спрямуванням гідні наслідування.

Ключові слова: сільське господарство, П. М. Дубровський, Петровська землеробська і лісівницька академія, Полтавське сільськогосподарське товариство, перший полтавський губернський агроном.

Еволюційний розвиток суспільства на території сучасної України в усі часи ґрунтувався на сільському господарстві. Після реформи 1861 р. розвиток вищої освіти остаточно виокремив сільськогосподарську науку в галузь знань. Фахівців для цієї справи готували у вищих навчальних закладах, зокрема – в Петровській землеробській та лісівницькій академії. Для поширення та утвердження агрономічної справи в імперії важливу роль зіграли губернські та маєткові агрономи, до яких на початку своєї діяльності та фрагментарно впродовж життя і належав Дубровський Павло Михайлович (1857–1916).

Наукове дослідження біографій осіб, які стояли біля витоків сільськогосподарської науки як такої до сьогодні залишається до кінця не вивченим. Низка питань, які піднімалися у галузі більш, як сто років тому, залишаються відкритими й актуальними й сьогодні.

Окремі втілені П. М. Дубровським методи господарювання, як от сівозміни, засів кормовими культурами, відгодівля свійських тварин, низка питань садівничої справи тощо можуть бути запропонованими для застосування в господарствах Сіверського краю сьогодні.

Вивчення наукової спадщини П. М. Дубровського стало підґрунтям для розробки нових оціночних положень про